

RIIGIKOHUS

ÜLDKOGU

OTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kaebuse number	9-12/17-6
Otsuse kuupäev	28. veebruar 2018
Üldkogu koosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Henn Jõks, Eerik Kergandberg, Lea Kivi, Ants Kull, Villu Kõve, Saale Laos, Jaak Luik, Nele Parrest, Ivo Pilving, Jüri Põld, Paavo Randma, Peeter Roosma, Malle Seppik ja Tambet Tampuu
Menetluse alus	Ervin Makko kaebus kohtunikueksamikomisjoni 19. oktoobri 2017. a otsuse nr 9-12/17-6 tühistamiseks
Kaebuse läbivaatamine	9. jaanuar 2018
Istungil osalenud isikud	Kaebaja Ervin Makko Kohtunikueksamikomisjoni esimees Hannes Kiris

RESOLUTSIOON

Jätta Ervin Makko kaebus rahuldamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Ervin Makko (kaebaja) lahendas 18. septembril 2017 eraõiguse ja tsiviilkohtumenetluse valdkonnas kohtunikueksami kirjaliku osa. Kohtunikueksamikomisjoni (KEK) 19. oktoobri 2017. a otsusega nr 9-12/17-6 ei loetud kaebaja kohtunikueksami kirjalikku osa sooritatuks, sest komisjoni liikmete hinnete koondtulemuseks oli 6,71 punkti.

2. Komisjoni 19. oktoobri 2017. a istungi protokollis V osa kohaselt loetakse eksami kirjalik osa sooritatuks, kui selle eest on saadud vähemalt 7 punkti. Komisjon selgitas, et 10-punktiüsteemis on punktid 9 ja 10 suurepärased ehk need näitavad, et eksamitegija õigusosalased teadmised ja oskus neid rakendada ning tema analüüsi- ja argumentatsioonioskus on silmapaistvad. Punkte 7 ja 8 saab iseloomustada sõnadega „väga hea“, mis tähendab, et eksamitegija õigusosalased teadmised ja oskus neid rakendada ning tema analüüsi- ja argumentatsioonioskus on väga head ning neis esinevad pisilüngad on väheolulised. Punkte 5 ja 6 saab aga eksamitöö, mille tegija õigusosalased teadmised ja oskus neid rakendada ning tema analüüsi- ja argumentatsioonioskus võivad olla küll head, kuid on siiski ebapiisavad selleks, et kohe kohtunikuametisse asuda. 7 punkti vääriline on lahend, mille hindaja saab kindlustunde, et lahendi koostaja on kohe valmis kohtunikuametisse asumata.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

3. **Kaebaja** esitas kohtute seaduse (KS) § 69 lg 3¹ alusel Riigikohtu üldkogule kaebuse, milles palub lugeda kohtunikueksami kirjalik osa sooritatuks ning lubada ta eksami suulisesse vooru. Kaebaja

märgib, et individuaalse tagasiside puudumise tõttu ei ole eksamineeritavale teada töö sisulised puudused. Kaebaja eksamitöö hindamisel tuleb jätta kohtunikueksamikomisjoni töökorra punkt 28 kohaldamata osas, mille järgi ei ümardata alla 7-punktist tulemust täisarvuni. Kirjalik osa tuleb lugeda sooritatuks keskmise hinde ümardamisega lähima täisarvuni. Lisaks palub kaebaja jätta arvestamata komisjoniliikmete poolt antud madalaima hinde, kui see erineb märgatavalt teistest hinnetest.

3.1. Kaebuse kohaselt ei ole kohtunikueksamikomisjoni töökorras kehtestatud ühtseid hindamiskriteeriume ning kaebaja peab lähtuma KEK-i 19. oktoobri 2017. a protokollis märgitust. Korra tingimus, et ainult positiivne tulemus ümardatakse täisarvuni, on põhjustanud komisjoni eksliku järelduse ja vastuolu komisjoni sõnastatud eksami eesmärgiga. Isegi kui enamik komisjoni liikmetest hindab tööd väga heaks (7 punkti), piisab negatiivse lõpptulemuse saavutamiseks vaid ühest kehvemast hindest. Negatiivse hindamisotsuse tingis tõenäoliselt vastuolulise hindamiskorra rakendamine ja üks madal hinne. Selline eksamineerimise korraldus piirab põhjendamatult eksami kirjaliku osa sooritamise võimalikkust ja moonutab oluliselt tööle lõpliku hinnangu andmist. Kui eksami hindeks oli 6,71 punkti, siis pidi enamik komisjoni liikmeid lugema töö sooritatuks. Kui komisjoni liikmete hinded diametraalselt erinevad, siis võib järeldada, et hindamisel ei ole lähtutud ühtsetest hindamise kriteeriumitest. Töö vastas kehtestatud tingimustele.

3.2. Kaebaja eksamitöö põhijäreldused, argumentatsioon ja õigussuhete kvalifitseerimine kattusid suures osas sama toimiku alusel tehtud maakohtu otsusega tsiviilasjas nr 2-16-8456, mille ringkonnakohus jättis muutmata. Täpsete hindamiskriteeriumite puudumise tõttu on märgatavalt madalama hinde panemisel hindajal põhjendamiskohustus. Ka seetõttu tuleks kasutada ümardamist või jätta teistest oluliselt madalam hinne koondtulemuse arvutamisel arvesse võtmata. Sarnasest põhimõttest lähtub ka Eesti Advokatuur. Kuna KS § 66 lg 6 võrdsustab sisuliselt vandeadvokaadi eksami tulemuse kohtunikueksami tulemusega, on keskmise hinde ümardamine vajalik eksamineeritavate võrdseks kohtlemiseks.

4. KEK palub jätta kaebus rahuldamata. Komisjon selgitab, et kaebaja koondtulemus kohtunikueksami kirjalikus osas oli 6,71 punkti ning seitsmeliikmelise komisjoni liikmete hinded olid järgmised: 5, 6, 7, 7, 7, 7, 8. Eksami hindamiskriteeriume on 1. augustist 2016 jõustunud kohtute seaduse muudatustest tingituna muudetud rangemaks. Muudatustega kaotati muu hulgas kohtuniku ettevalmistusteenistus ning muudeti oluliselt eksamikorraldust. Muudatuste eesmärgiks oli erinevates õigusvaldkondades tegutsevate praktikute kohtustusüsteemi sisenemise hõlbustamine ja paremate õiguslaste teadmistega kohtunikukandidaatide leidmine. Kohtunikueksam tehakse valdkonnapõhiselt ning varasemaga võrreldes teeb eksamitegija eksami ühes enda valitud õigusvaldkonnas. Eksami kirjalikus osas koostatud tööd hindavad just seda valdkonda enam tundvad komisjoni liikmed. Eksami korraldus eeldab, et kohtunikuks kandideerija on õiguslaste teadmiste poolest kohe valmis kohtunikuametisse asuma.

4.1. Taotledes eksami sooritatuks lugemist eksamitulemuse täisarvuks ümardamise teel, taotleb kaebaja komisjoni hinnangul sisuliselt madalama lävendi (6,5 punkti) kohaldamist. Kaalukaid argumente sellise lävendi (ka erakorraliseks) kasutamiseks kaebaja esitanud ei ole ning komisjoni hinnangul neid ka ei esine. Eksamitulemuse ümardamine ei ole hindamise üldpõhimõte. Eksami kirjaliku osa eesmärk on jagada eksamitegijad kahte gruppi, lävendi ületanud ja mitteületanud. Selle jagunemise juures ei ole ümardamisel mingisugust tähendust. Kohtunikele kehtestatud nõudeid arvestades ei ole lävend ilmselgelt liiga kõrge. Viimasel eksamil sooritasid kohtunikueksami kirjaliku osa ligikaudu pooled osalejatest.

4.2. Positiivse eksamitulemuse ümardamist kasutatakse selleks, et kohtunikukonkurssidel oleks kohtute üldkogudel hiljem kandidaatide paljususe korral parem eksami sooritanud kandidaate hinnata ja omavahel võrrelda. Kuna kohtunikukonkurssidel kandideerivad isikud, kes on teinud eksami

erineval ajal, koostanud selle käigus kohtulahendi erinevates asjades ja nende töid on hinnanud erinevad komisjonikoosseisud, siis annab täisarvuks ümardatud tulemus valiku tegijaile teada, et tegemist on omavahel võrreldavate tulemustega kandidaatidega. Samas võimaldab niisugune ümardamine ka vajalikul määral eksami positiivseid tulemusi eristada.

4.3. Komisjoni hinnangul ei põhjenda kaebuses esitatud argumendid eraldi ega kogumis madalaima hinde arvestamata jätmise vajadust. Komisjon ei anna hinnangut kohtute tehtud lahenditele ega võrdle eksamitööd maakohtu lahendiga. Eksamitöö hinne kujuneb komisjoni liikmete hinnete aritmeetilisest keskmisest. Kui jätta hindamisel arvestamata tööle antud madalaim hinne, ei väljenda komisjonilt saadav lõplik punktide arv enam komisjoni liikmete punktide keskmist. On mõistetav, et kõik hindajad ei pruugi olla alati ühesugustel seisukohtadel. See asjaolu ei saa olla ühe või mõne liikme antud hinde kõrvalejätmise aluseks. Komisjoni liikmete antud punktide madalamate punktide väljaarvamine ei ole seetõttu põhjendatud. Kui asuda seisukohale, et teistest hinnetest märgatavalt erinev hinne tuleks kõrvale jätta, siis peaks kõrvale jätma nii hinde 5 kui ka hinde 8, kuid eksamit ei saaks ka siis lugeda sooritatuks, sest koondtulemus oleks ikka 7 punktist madalam. Ka ei ole üksüheselt võrreldavad advokaadi- ja kohtunikueksam. Advokaadiekamil ei tule koostada kohtulahendit. Asjaolu, et alates 1. augustist 2016 on vähemalt kolm aastat vandeadvokaadina töötanud isik vabastatud kohtunikueksami tegemisest, ei tähenda, et advokaadi- ja kohtunikueksam peaksid olema samased.

4.4. Komisjon selgitab, et on arutanud ka küsimust enama individuaalse tagasiside andmisest eksami kirjalikus osas koostatud kohtulahendi kohta, kuid ei ole seda siiski võimalikuks pidanud, kuivõrd kõik hindajad ei pruugi olla ühesugustel seisukohtadel, mistõttu oleks ühel komisjoni liikmel individuaalset tagasisidet anda ülimalt keeruline. Pealegi ei sõltu koondhinne sellest, kas komisjon annab pärast hindamist eksamitööle enamat individuaalset tagasisidet või mitte.

5. Üldkogu 9. jaanuari 2018. a istungil jäid menetlusosalised enda seisukohtade juurde.

6. Riigikohtu üldkogu palus KEK-il täiendavalt selgitada, milliste puuduste tõttu kujunes kaebuse esitaja eksamitöö koondhindeks 6,71 punkti. Üldkogu jätkas asja läbivaatamist kirjalikus menetluses.

7. KEK-i täiendava vastuse kohaselt töid komisjoni liikmed, kes hindasid vaidlusalust tööd madalamalt kui 7 punkti, iseäranis esile järgmisi vajakajäämisi. Kaasuse asjaosaliste õiguslik positsioon oli käsitlemata. Poolte väiteid, vastuväiteid ja tõendeid käsitleti puudulikult. Töös ei põhjendatud, miks oli soorituse saaja just kostja. Kostja kõiki vastuväiteid ei ole analüüsitud, sh väidet, et tegemist polnud eellepinguga. Eellepingu tühisust käsitleti liiga üldistatult.

8. Kaebaja ei nõustu täiendavas vastuses KEK-i selgitustega. Poolte õiguslik positsioon oli kaebaja hinnangul töös adekvaatselt ja piisavalt kajastatud. Eksamineeritav leidis, et pooled sõlmisid eellepingu tingimustele vastava tühise lepingu. Eksamitöö otsusena vormistamine ei olnud töö kohustuslikuks osaks. See poleks pidanud kuuluma hindamisele. Töö läbikukkumise põhjustas eriarvamuse liigne kaal teiste eksamineerijate hinnangutega võrreldes. Töös ei ole selgeid ja olulisi vigu.

ÜLDKOGU SEISUKOHT

9. Üldkogu leiab, et kaebus tuleb jätta rahuldamata. KEK-i 19. oktoobri 2017. a otsus jääb muutmata.

10. KS § 66 lg 1 järgi hinnatakse kohtunikueksamiga kohtunikuks kandideerija õiguslaseid teadmisi ja oskust neid kasutada. Kohtunikueksam koosneb kirjalikust ja suulisest osast ning eksami täpsem korraldus sätestatakse kohtunikueksamikomisjoni töökorras (KS § 66 lg-d 2 ja 4).

11. Komisjoni töökorra punkti 26 kolmanda lause kohaselt kontrollitakse kirjalikus osas kohtulahendi koostamise kauduksamitegija oskust kasutada allikmaterjale ja õigusakte ning tema õigusliku argumentatsiooni ja analüüsi oskust. Sama korra punkt 28 näeb muu hulgas ette, et komisjoni liikmed hindavad kohtulahendeid 1 punkti täpsusega. Kohtunikueksami kirjaliku osa eest komisjonilt saadav lõplik punktide arv (koondhinne) on komisjoni liikmete punktide keskmine. Komisjon loeb eksami kirjaliku osa sooritatuks, kui komisjoni liikmete hinnete keskmine on vähemalt 7 punkti. Eksami kirjaliku osa positiivne tulemus ümardatakse täisarvuks.

12. Üldkogu rõhutab, et eksamitööde hindamise kriteeriumid peavad tagama sõltumatu ja erapooletu hindamise, kuid kriteeriumite kehtestamisel on komisjonile seadusega jäetud lai otsustusruum. Eksamikomisjon on selgitanud hindamiskriteeriume ning nõudeid, millele eksamitöö peab vastama (komisjoni 19. oktoobri 2017. a protokoll V osa, üldkogu otsuse punkt 2). Komisjoni protokollis väljatoodud kriteeriumid on üldkogu hinnangul arusaadavad ja põhjendatud. Kohtunikuna töötamine eeldab väga heal tasemel õiguslaseid teadmisi, eesti keele oskust ning analüüsi- ja argumenteerimisoskust, mistõttu on kohtunikueksami reeglid ja hindamiskriteeriumid põhjendatult ranged.

13. Üldkogus toimuva menetluse esemeks on eksamikomisjoni tegevuse õiguspärasus, mitte vahetult eksamitöö. Üldkogu pädevuses ei ole eksamitööd algusest peale uuesti hinnata. Seadus annab hindamispädevuse eksamikomisjonile. Üldkogul puudub ka võimalus võrrelda eksamitööd omavahel nii, nagu seda saab teha komisjon.

14. Eksamitöö kohta tehtav hindamisotsus on hinnanguline, personaalne ja üksikjuhtumile suunatud otsustus. Eeltoodut arvestades kaasneb KEK-i ulatusliku hindamisruumiga kohtuliku kontrolli ahenemine. Üldkogu saab kontrollida eelkõige eksami läbiviimise ja hindamise menetluslikku külge (varem üldkogu 25. aprilli 2008. a otsus asjas nr 3-5-4-1-08). Üldkogu kontroll hõlmab ka seda, ega kirjaliku eksamitöö hindamisel pole ilmselgelt mindud vastuollu hindamiskriteeriumitega.

15. Kaebaja menetluslikud etteheited komisjonile ei ole põhjendatud.

16. Ühelegi õigusaktile ei tugine kaebaja seisukoht, et korra punktis 28 sätestatud ümardamisreeglid tuleb jätta osaliselt kohaldamata ning ümardada tuleb ka 7 punktist madalamaid hindeid. Ümardamine viiks praegusel juhul sisuliselt eksamikünnise alandamiseni, sest ümardamine võrdsustaks nt koondhinded 6,5 ja 7. Kohtunikueksami hindamismetoodika ei pea järgima advokaadieksami hindamise metoodikat. Kuigi advokaadieksami läbimine võib muude tingimuste (KS § 66 lg 6) täitmisel avada pääsu kohtunikuametisse, on advokaadi- ja kohtunikueksami sooritamise õiguslikud järelmid erinevad. Ka ei ole hinnete ümardamine eksamikorralduse üldpõhimõte.

17. Määravat tähtsust ei ole asjaolul, et enamik hindajaid hindas kaebaja tööd positiivselt. Õigusaktidest ei tulene nõuet, et tööd hindav komisjoni koosseis peaks tegema oma otsused häälteenamusega, st et mingit kaalu ei tohiks olla hinnatel, mis lahknevad enamusest. Komisjon ei pidanud jätma tähelepanuta madalaimat hinnet. Tuleb arvestada, et iga komisjoni liikme hinne eksamitööle väljendab tema arvamust töö taseme kohta. Seega ei saa eeldada, et madalam hinne peegeldab eksamitöö taset vähem adekvaatselt kui kõrgem hinne. Asjaolu, et koondhinne kujuneb komisjoni liikmete pandud hinnete keskmisest, vähendab hindamise juhuslikkust ja üksiku hindaja subjektiivset vaatenurka.

18. Olles kõigi kahtluste välistamiseks kirjalikus menetluses selgitanud välja ka hindajate kaalutlused ja kaebaja vastuväited, ei näe üldkogu käesoleval juhul eksamitöö hindamisel ilmselget vastuolu hindamiskriteeriumitega.

Priit Pikamäe, Henn Jõks, Eerik Kergandberg, Lea Kivi, Ants Kull, Villu Kõve, Saale Laos, Jaak Luik, Nele Parrest, Ivo Pilving, Jüri Põld, Paavo Randma, Peeter Roosma, Malle Seppik, Tambet Tampuu